

N. A. Sokolov

Vyšetřující soudce pro zvlášť důležité případy
při Omském krajském soudě

ZAVRAŽDĚNÍ CARSKÉ RODINY

DOKUMENTY
A VYŠETŘOVÁNÍ

PRAHA 2016

Nikolaj Alexejevič SOKOLOV

ZAVRAŽDĚNÍ CARSKÉ RODINY

DOKUMENTY A VYŠETŘOVÁNÍ
S DOSLOVEM NAKLADATELE

Praha 2016

Reprint původního vydání z roku 1926

N. A. SOKOLOV

ZAVRAŽDĚNÍ CARSKÉ RODINY

Jako svou 58. publikaci (1. elektronickou) vydal

Leonid Křížek,

nakladatelství Elka Press, Praha 2016.

Reprint vydání z roku 1926.

Jazyková redakce Jana Johnová.

Sazba Zdeněk Rampas.

Czech edition copyright © Elka Press 2016.

ISBN 978-80-87057-28-5

N. A. SOKOLOV

*VYŠETŘUJÍCÍ SOUDCE PRO ZVLÁŠTĚ ZÁVAŽNÉ PŘÍPADY
PŘI OMSKÉM KRAJSKÉM SOUDU*

ZAVRAŽDĚNÍ CARSKÉ RODINY

DOKUMENTY A VYŠETŘOVÁNÍ

Praha 1926

Veškerá autorská práva pro ČSR vyhrazena

Bylo mně osudem určeno vyšetřovati případ úkladné vraždy cara Mikuláše II. a jeho rodiny.

V mezích práva snažil jsem se učiniti vše, co bylo možné, abych se dopátral pravdy a uchoval ji budoucím pokolením.

Nepomyslíl jsem si, že já sám budu nucen mluvit o ní, doufal jsem, že ji vyřkne svým nejvyšším rozsudkem ruská národní vláda. Nevlídná skutečnost ale neslibuje příznivých k tomu podmínek v blízké budoucnosti, a nemilosrdný čas klade na vše svou pečeť zapomenutí.

Já nikterak si nedělám nároků, že znám všechna fakta a tím i všechnu pravdu. Ale až dosud znám ji lépe, než kdokoliv jiný.

Smutné stránky o utrpení carově mluví o utrpení celého Ruska. Rozhodl jsem se porušit slib mlčení, k němuž jsem svým povoláním vázán, a převzal jsem veškerou tíhu zodpovědnosti z toho plynoucí, jsa si vědom toho, že sloužím-li zákonům, sloužím i svému národu.

Vím, že během tohoto vyšetřování na mnohé otázky nenajde zpytavý lidský rozum odpovědi; ono mu-

silo býti obmezeno, protože hlavním jeho předmětem byla jen – vražda.

Než ten, jenž zločinem utrpěl, byl po mnohá léta představitelem nejvyšší státní moci jednoho z nejmocnějších národů.

Jako každý fakt, udál se i tento zločin v prostoru a čase a zejména pod vlivem velikého boje národa za svůj osud.

Oba tyto momenty – osobnost oběti a reálná skutečnost, v níž se odehrál tento zločin – dodávají mu zvláštní tvářnosti: jevu historického.

„Jedním z charakteristických znaků velikého národa jest schopnost znovu se po pádu vzchopiti, byť by bylo jeho ponížení sebe těžší. Udeří hodina, kdy sebere svoje rozptýlené mravní síly a vtělí je v jednoho velikého člověka nebo v několik velikých lidí, kteří jej pak vyvedou na dočasně opuštěnou přímou historickou cestu.“¹

Žádný historický proces není myslitelný bez odhalení bližší minulosti. V této naší minulosti jest těžký zločin: zavraždění cara a jeho rodiny.

---

1 Vyňato z řeči profesora V. O. Ključevského na slavnostním zasedání Moskevského Vyššího semináře pro kněžstvo 26. září 1892.

Mám za to, že pravdivým vyprávěním posloužím svému národu.

Proto pamětliv slov velikého ruského historika, snažil jsem se, třebas časem moje osobní vzpomínky na vše to, co jsem prožil, poněkud vybledly, vyložit fakta, jichž podkladem jest výhradně přísné a ne-stranné soudní vyšetřování.

Nutno nejprve věděti, kterak se vyšetřovalo.

Fontainebleau 1921–1924.

AUTOR

Nikolaj Alexejevič Sokolov

narodil se r. 1882 v Mokšaně v Penzenské gubernii. Studoval v Penze na gymnasiu, poté vystudoval práva na Charkovské universitě. Jako soudce působil většinou ve své rodné penzenské gubernii. Sokolov, jsa svým původem blízký prostému lidu, žil v jemu známém vesnickém prostředí, jehož psychologii velmi dobře chápal, neboť ji dlouho studoval v boji proti zločinům mužického světa – zločinům časem bohatým komickými scénami, časem hraničícím s temnými, těžkými a krvavými dramaty. Svou prací a svým nadáním získal si Sokolov pověst vynikajícího vyšetřujícího soudce nejen v soudních kruzích, ale i mezi prostým lidem, který ho znal a miloval.

Revoluce ho zastihla již co vyšetřujícího soudce pro důležitější případy. Po bolševickém převratu Sokolov se převlékl za mužika, odešel z Penzy a splynul s mužickým prostředím. V něm by snad žil dlouho, kdyby ho nebyla volala povinnost do Sibíře, osvobozené od bolševického jha. Přišel tam pěšky. Byl ihned jmenován vyšetřujícím soudcem pro

zvláště závažné případy při Omském krajském soudu. Brzy byl pověřen vyšetřovati případ úkladné vraždy carské rodiny. Tomuto případu oddal se celou svou duší. Jeho úkol, již sám o sobě složitý a těžký, byl ještě ztížen občanskou válkou. Sokolov byl neúnavný. Úporně vykopával u dolu v obvodu „Čtyř bratří“ jeho strašlivé tajemství, až do poslední chvíle, kdy rudí rozvědčící už téměř docházeli k samému dolu. Potom mu nastala dlouhá nebezpečná cesta celou Sibiří, aby zachránil materiál získaný vyšetřováním. Po smrti admirála Kolčaka se po dlouhých obtížích dostal do Evropy.

Zde dokončoval neúnavně svoji práci v těžké nemoci. Zemřel náhle srdeční mrtvicí 23. listopadu 1924 v městečku Salbrie ve Francii, kde byl též pochován. Na jeho skromném hrobě vztyčili mu přátelé prostý kříž s nápisem: „Pravda Tvoje – Pravda na věky“.

ORGANIZACE VYŠETŘOVÁNÍ

25. července 1918 Jekatěrinburg, kde byla vězněna carská rodina, byl dobyt sibiřskou armádou a Čechy.²

30. července téhož roku začalo soudní vyšetřování. Byl jím pověřen vyšetřující soudce pro závažnější případy Jekatěrinburgského krajského soudu Nametkin obvyklým zákonným pořádkem: podle nařízení státního návladního ze dne 30. července 1918, čj. 131.³

7. srpna 1918 Jekatěrinburgský krajský soud na gremiální poradě rozhodl, aby byl Nametkin zproš-

---

2 Jekatěrinburgu dobyl 3. pluk a části 2. pluku československých legií a dvě sotně kozáků. Sibiřská armáda (ruská) tenkrát ještě neexistovala. Pozn. překl.

3 V Rusku byly tři kategorie vyšetřujících soudců, rozdělené podle závažnosti vyšetřovaných případů: 1. okresní vyšetřující soudce, 2. vyšetřující soudce pro závažnější případy, a 3. vyšetřující soudce pro zvlášť závažné případy. Tato závažnost byla stanovena státním návladnictvím, a vyšetřující soudce pro závažnější případy zahajoval vyšetřování z nařízení státního návladního, vyšetřující soudce pro zvlášť závažné případy – z nařízení státního návladního nebo prokurátora soudní tabule (asi náš vrchní zemský soud – pozn. překl.) nebo ministra spravedlnosti jakožto generálního prokurátora.

těm další práce v tomto případě a přenesl ji na soudce Sergejeva.

Tato změna byla způsobena jednak chováním Nametkina samotného, jednak tehdejšími poměry.

Na základě fakt, ukazujících na úkladnou vraždu ne-li celé carské rodiny, tedy aspoň cara samotného, vojenské úřady, které tehdy v prvních dnech po dobytí Jekatěrinburgu jediné udržovaly pořádek, byly vlastně první, které nařídily Nametkinovi, jakožto vyšetřujícímu soudci pro závažnější případy, aby ihned začal vyšetřovati.

Opíraje se o suchou literu zákona, prohlásil Nametkin vojenským úřadům, že nemá práva zahajovati vyšetřování, dokud neobdrží nařízení státního návladního; ten však v prvních dnech po osvobození Jekatěrinburgu tu nebyl.

Jednání Nametkinovo vzbudilo velké rozhorlení. V jeho poctivost a neobmezenou úctu k zákonům nevěřili. Jedni obviňovali ho ze zbabělosti před bolševiky, kteří stále ještě ohrožovali Jekatěrinburg, druzí šli ve svém podezřívání dokonce ještě dále.

Jediným východiskem z nastalé situace by bylo bývalo odevzdání celého případu vyšetřujícímu

soudci pro zvlášť závažné případy, v jehož pravomoc patřil i Jekatěrinburg; ale Kazaň, kde žil takový soudce, byla od Jekatěrinburgu odtržena bolševiky.

Na návrh prokurátora odevzdal soud tento tak vážný případ soudci Sergejevovi, což v některých případech bylo dovoleno zvláštním zákonem.

V prvních měsících, kdy Sergejev pracoval, veškeré území Ruska od Volhy až k oceánu, osvobozené od bolševického jha, představovalo konglomerát vlád, jež ještě nebyly sloučeny. Toto sloučení nastalo 23. září 1918 v Ufě, kde pro celé toto území ustavila se jediná vláda ve formě direktoria, složeného z pěti osob.

18. října 1918 nejvyšší moc soustředil ve svých rukou vrchní vladař admirál Kolčak.

17. ledna 1919 dal admirál Kolčak generálu Dite-richsovi, bývalému vrchnímu veliteli fronty, nařízení (čj. 36), aby mu byly předloženy všechny nalezené věci carské rodiny i všechny vyšetřovací spisy.

Nařízením ze dne 25. ledna 1919 soudce Sergejev na základě rozkazu vrchního vladaře, rozkazu, nahrazujícího za tehdejších okolností zvláštní zákon,

vydal Diterichs prvopisy vyšetřovacího řízení a všechny věci doličné.

Spisy a věci doličné byly předány v přísně právním pořádku v přítomnosti soudního prokurátora V. F. Jordanského.

V prvních dnech únorových předložil generál Diterichs všechen materiál v Omsku vrchnímu vladaři.

Vyšším úřadům zdálo se nebezpečným ponechatí případ v projednávání mezi ostatními jekatěrinburgskými případy, už jen ze strategických důvodů. Bylo zřejmo, že je potřeba určitých opatření, aby historické dokumenty byly zachovány.

Kromě toho další úkoly a důležitost práce nutily, aby případ neprojednával jen obyčejný soudce. Ukázalo se, že je třeba vyslechnouti velmi mnoho osob, které byly roztroušeny po celé Sibiři, ba i dále, a soudce se nemohl vzdalovati od svého soudu.

Na konec sám fakt, že případ byl odevzdán jen Sergejevu, což bylo do jisté míry pouze kompromisem, odporoval základnímu zákonu, jenž ukládal takové soudní řízení jen zvláštnímu sboru speciálních vyšetřujících soudců.

5. února povolal mne k sobě admirál. Před tím jmenoval mne vyšetřujícím soudcem pro zvlášť závažné případy při Omském krajském soudě. Nařídil mi, abych se obeznámil s materiálem řízení a předložil mu svoje návrhy o dalším pořádku vyšetřování.

6. února navrhl jsem a odůvodnil admirálovi tento pořádek:

1. Vyšetřování budiž vedeno na zákonném podkladě, jak se to provádělo až dosud: podle zákona o trestním řízení.

2. K tomu bud' teř povolání v dostatečném množství vyšetřující soudcové, neboť případ jest nad fysické síly jediné osoby.

3. V čelo vyšetřování budiž postavena nikoliv kolegiální moc, nýbrž jediná samostatná osoba. Představoval jsem si ji v osobě senátora, zkušeného v řízení vyšetřování.

Ale holá skutečnost byla k nám krutou. Do daleké Sibíře nepřišli takoví senátoři. Nebylo tu ani obyčejných vyšetřujících úředníků, ježto Sibíř téměř neznala ústavu vyšetřujících soudců. Jiní báli se upoutat svůj osud k tak nebezpečné věci.

Při druhé poradě téhož dne 6. února admirál mně řekl, že se rozhodl zachovati obvyklý pořádek vyšetřování a toto svěřiti mně.

7. února obdržel jsem nařízení ministra spravedlnosti o převzetí vyšetřovacího řízení a téhož dne přijal jsem od generála Diterichse všechny vyšetřovací spisy a věci doličné.

3. března, před mým odjezdem na frontu, admirál uznal za nutno zabezpečiti svobodu mého jednání zvláštním výnosem. Vzal osobně na sebe morální odpovědnost za případ a poukazoval v tomto výnose, že vyšetřování, které mi bylo nařízeno zákonným pořádkem, vzniklo z jeho vůle. Zájem o celý případ projevoval až do konce.

Po jeho smrti přijel jsem do Evropy, kde moje práce spočívala ve výslechu ještě některých svědků.

Naznačil jsem v hlavních rysech základ, na němž bylo vybudováno soudní vyšetřování, maje na zřeteli mylnou, ve veřejnosti zakořeněnou představu o této stránce případu a speciálně o tom, jakou roli měl v něm generál Diterichs.

Bohužel, ani on sám nesetrval na výši historické nestrannosti a ve své knize prohlásil se za hlavního „vůdce“ vyšetřování.⁴

Nebylo tomu tak. Generál Diterichs, který ve vojenských kruzích požíval vysoké úcty a autority, oceňoval práci vyšetřujícího soudce více než kdokoli jiný. Jemu více, než komukoli jinému je povinná díkem pravda. Ale pravdu tu nehledaly vojenské úřady, nýbrž soudcové, jež k tomu vedla vůle vrchního vladaře. A ovšem, generál Diterichs práci vyšetřujícího soudce nikdy neřídil, ani řídit nemohl, už z té prosté příčiny, ježto práce vyšetřujícího soudce, jak ji správně definoval sám velký Dostojevskij, jest svobodné umění.

Obrázek č. 1 ukazuje fotografii originálu plné moci, jež byla udělena vyšetřujícímu soudci vrchním vladařem.

Podávám dále výsledky svého vyšetřování. Jeho podkladem je zákon, svědomí soudcovo a požadavky, jež mu klade nauka o právech.“

---

4 M. K. Diterichs: *Zavraždění carské rodiny a členů rodu Romanova na Urale*, díl I., str. 14. – Société Anonyme de Presse, de Publicité et d'Éditions, Paris, 1924.

HLAVA PRVNÍ

Hlavní stan ve dnech převratových. – Zatčení cara. – Carské Selo ve dnech převratových. – Zatčení carevny.

§ 1

Když vypuklo únorové vzbouření, byla carská rodina rozdělena: car byl v Mohylevě, kde se nalézal Hlavní stan, carevna s dětmi – v Carském Sele.

Srovnáváme-li údaje svědků: generála Dubenského⁵, jenž v té době byl s carem, a generála Lukomského⁶, který zastával tenkrát úřad generálního ubytovatele při Nejvyšším velitelství a uveřejnil své dokumenty a vzpomínky⁷, lze konstatovati tato fakta:

8. března odjel car z Carského Sela do Hlavního stanu, kamž přijel dne 9. března.

10. března byl doručen Hlavnímu stanu první telegram ministra vojenství Běljajeva, hlásící, že v továrnách petrohradských byla vyhlášena stávka a že

---

5 Svědek D. N. Dubenskij byl mnou vyslýchán 28. a 29. prosince 1920 v Paříži.

6 Svědek A. S. Lukomskij byl mnou vyslýchán 3. července 1922 v Paříži.

7 Archiv Ruské revoluce, díl II. a III., „Slovo“, Berlín 1922.

mezi dělnictvem následkem nouze o potraviny začínají nepokoje.

Téhož dne Běljajev poslal druhý telegram, že dělnické hnutí přeneslo se do ulice a že se kvapně šíří.

Oba telegramy poslal s podotknutím, že nebezpečí nehrozí a že nepokoje budou v zárodku potlačeny.

11. března Běljajev s náčelníkem petrohradského vojenského okruhu generálem Chabalovem hlásili telegraficky, že některé vojenské oddíly odepřely použít zbraně proti dělnictvu, k němuž přidružuje se i dav.

Běljajev přitom stále ujišťoval, že k potlačení nepokojů bylo použito všech prostředků. Chabalov však prosil, aby byly do města odveleny rezervní oddíly vzhledem k nespolehlivosti petrohradské posádky.

11. března došel první telegram předsedy Státní dumy Rodzjanka. Oznamoval, že vojáci zatýkají důstojníky, přidávají se k dělnictvu a davům a že je nutno, aby byly do Petrohradu poslány spolehlivé oddíly.

Večer téhož dne a ráno 12. března přišly od Rodz-

janka na adresu carovu ještě dva telegramy. V nich bylo zdůrazněno, že jedinou možností obnoviti pořádek je Nejvyšší nařízení o zodpovědnosti ministrů před Státní dumou, propuštění všech ministrů a utvoření nového kabinetu osobou, jež by požívala všeobecné důvěry.

12. března kolem 12. hodiny volal generála Alexejeva přímým spojením velkoknížete Michail Alexandrovič. Potvrzoval zprávy oznámené Rodzjankem, hájil nutnost jím navržených opatření a jmenoval přímo Rodzjanka a knížete Lvova jako lidi, jimž by mělo býti svěřeno sestavení kabinetu.

Téhož dne o něco později přišel telegram od předsedy ministerské rady knížete Golicyna. Byl analogický s náměty Rodzjanka a velkoknížete. Byla v něm též zmínka, že prodlévání ministra vnitra Protopopova ve vládě vyvolává všeobecnou nespokojenost.

Pod vlivem telegramů Běljajeva, Chabalova a Rodzjanka telegrafoval z rozkazu carova generál Alexejev 12. března vrchním velitelům severní a západní fronty, aby připravili některé vojenské části

k odeslání do Petrohradu. Generálu Ivanovovi byl dán rozkaz, aby řídil potlačení vzpoury.

Velkoknížeti Michailu Alexandroviči car odpověděl prostřednictvím generála Alexejeva, že mu děkuje za radu, ale že sám ví, co má dělat.

Poté mluvil car telefonicky, asi hodinu, s carevnou, načež odevzdal generálu Lukomskému vlastnoručně napsaný telegram pro knížete Golicyna.

Car v něm poukazoval, že za daných poměrů není nutno prováděti změny v ministerské radě, a žádal, aby bylo revoluční hnutí a vzbouření vojska potlačeno.

Generál Lukomskij odebral se s tímto telegramem ke generálu Alexejevovi. Tento se snažil přiměti cara k ústupkům, o nichž se zmiňoval Rodzjanko, velkokníže Michail a kníže Golicyn. Jeho pokus neměl úspěchu a telegram Golicynovi byl odeslán.

Svědék Lukomskij přiznává u výslechu, že ve dnech 10. a 11. března v Hlavním Stanu vůbec nepřikládali nějakého hlubšího významu petrohradským událostem.

Svědék Dubenskij, jenž tou dobou se stýkal stále

s carem, vypovídá: „Byl klidný a vůbec neprojevoval ani stopy vzrušení.“

Nadešel teprve 12. března. Ale jak možno seznati z výpovědi svědka plukovníka Engelhardta⁸, prvního předsedy revolučního štábu Státní dumy, vzbouření v Petrohradě 12. března vzalo na sebe již organizovanou tvářnost; toho dne mezi 3. a 5. hodinou ustavil se „komitét Státní dumy“, a objevila se již „Vojenská Komise“ tohoto Komitétu, jejímž předsedou v prvních dnech byl právě plukovník Engelhardt.

Časně z rána 13. března odejel car do Carského Sela, směřuje po linii Mohylev – Orša – Smolensk – Lichoslavl – Bologoje – Tosna. Vpředu jel jeho dvorní průvod; za ním v hodinovém intervalu – vlak carův. Cestou ve vlaku dvorního průvodu již zvěděli, že v Petrohradě ustavila se revoluční vláda a že jí byl vydán rozkaz odeslat carův vlak nikoli do Carského Sela, nýbrž do Petrohradu. Byla o tom dána zpráva do carova vlaku, a odtamtud následoval rozkaz jeti stále do Carského Sela. Ale důležité

---

8 Svědek B. A. Engelhardt byl mnou vyslýchán 12. dubna 1921 v Paříži.

křížovatky Ljubaň a Tosna byly již obsazeny revolučními vojsky. Car se rozhodl jet do Pskova.

Tam se 15. března zřekl car trůnu.

Pozdě večer 16. března vrátil se do Mohyleva, kamž příštího dne přijela carevna–matka Marie Fjodorovna.

Car se rozloučil s důstojníky svého štábu. Večer 20. března sám sestavil provolání k ruské armádě a datoval je 21. březnem.

Jak známo, zakázala revoluční vláda jeho rozšíření.

Vzhledem k dalšímu svému vyšetřování uvádím jeho doslovný obsah:

„Naposled obracím se k Vám, moji vřele milovaní vojáci. Po tom, když jsem se rozhodl zřeknouti se za sebe a za svého syna ruského trůnu, řízení státu předáno bylo Prozatímní vládě na popud Státní dumy. Nechť jí Bůh pomůže vésti Rusko po cestě slávy a blahobytu. Nechť pomůže Bůh i vám, stateční vojáci, obhájeti naši Vlast před zlým nepřitelem. Po dva a půl roku snášeli jste bez ustání těžkou válečnou službu, mnoho krve jste prolili, mnoho útrap podstoupili, ale již se blíží hodina, kdy Rusko, spojené

se svými statečnými spojenci jediným společným přáním vítězství, zdolá poslední nápor nepřátel. Tato nebývalá válka musí býti dovedena do úplného vítězství. Kdo nyní myslí na mír a kdo si ho přeje – toť zrádce Vlasti. Víím, že každý čestný voják tak smýšlí. Konejte tedy svoji povinnost, hajte statečnou naši Vlast, podrobte se Prozatímní vládě, dbejte rozkazův svých velitelů. Pamatujte, že jakékoliv neuposlechnutí ve službě poslouží jen nepříteli. Pevně věřím, že ještě nepohasla ve vašich srdcích bezměrná láska k naší veliké Vlasti. Necht' požehná vám Hospodin a necht' vede vás k vítězství svatý velkomučedník a vítěz Jiří.“

V těchto posledních dnech pobytu carova v Hlavním stanu vyjednával generál Alexejev, jak vypovídá svědek Dubenskij, s Prozatímní vládou o volný odjezd jeho do Carského Sela, nezávislý tam pobyt a svobodný odjezd do ciziny přes Murmansk.

Svědek Lukomskij vypověděl u výslechu, že Prozatímní vláda se skutečně zaručila za svobodu carovu a volný jeho odjezd s rodinou do ciziny.

12. března přijeli do Mohyleva členové Státní dumy Bublikov, Veršinín, Gribunín a Kalínín.

V Hlavním stanu je očekávali a mělo se za to, že jsou odveleni Prozatímní vládou, aby „doprovázeli“ cara do Carského Sela. Když ale car usedl do vlaku, tito lidé mu oznámili prostřednictvím generála Alexejeva, že je zatčen.

Car odejel z Hlavního stanu 21. března. Svědek Dubenskij vypovídá: „Car vyšel z vagonu carevny–matky a odešel do svého vagonu. Stál u okna a hleděl na všechny, kteří ho vyprovázeli. Téměř přímo proti jeho vagonu stál vagon carevny–matky. Byla u okna a žehnala synovi. Vlak se dal do pohybu. Generál Alexejev vzdal čest carovi a když kolem něho projížděl vagon s delegáty, sňal čapku a hluboko se jim uklonil.“

§ 2

Co se odehrávalo v těch dnech v Carském Sele?

Tyto události jsou dosti podrobně vysvětleny výpověďmi osob, jež v té době byly s carevnou a dětmi: vychovatelem následníkovým Gilliardem, carevninou komornou M. F. Zanottiovou a Tutelbergovou, chůvou Teglevovou, její pomocnicí

Ersbergovou a carevniným komorníkem Volkovem.⁹

V prvních dnech převratových byla carevna nucena věnovat mnoho péče a času dětem, jež postupně onemocněly spálou.

První onemocněl následník. 7. března musel již ulehnutí, máje zvýšenou teplotu 38,3°C. Postupně nemoc zachvátila všechny velkokněžny a probíhala velice bouřlivě, s horečkami až 40,5°C. U Marie Nikolajevny a Anastasie Nikolajevny komplikovala se později zánětem plic.

O událostech odehrávajících se v Petrohradě byla carevna informována hlavně ze zpráv ministra vnitra Protopopova.

---

9 Tito svědkové byli vyslyšáni: P. A. Gilliard 12.–14. září 1918 v Jekatěrinburgu soudcem Sergejevem; mnou: 5. a 6. března 1919 a 27. srpna téhož roku v Omsku, 14. března 1920 v Charbině a 27. listopadu téhož roku v Paříži; M. F. Zanottiová – mnou 11. listopadu 1920 v Paříži; M. G. Tutelbergová mnou 23.–27. července 1919 v Išimě; A. A. Teglevová mnou 5. a 6. července 1919 v Jekatěrinburgu a 17. července téhož roku v Tjumeni; J. N. Ersbergová mnou 6. července 1919 v Jekatěrinburgu, 17. července téhož roku v Tjumeni a 16. března 1920 v Charbině; A. A. Volkov 22. října 1918 v Jekatěrinburgu soudcem Sergejevem a mnou: 20.–23. srpna 1919 v Omsku a 15. března 1920 v Charbině.

Jsouc cele zaměstnána dětmi, přijímala tyto zprávy od Protopopova telefonicky, prostřednictvím svého komorníka Volkova.

Protopopovovy zprávy neodpovídaly skutečnosti. Snažil se zmírňovat význam událostí a ujišťoval carevnu, že „nedá dojít k ničemu vážnému“. Když však hnutí nabylo hrozivého charakteru, ztratil hlavu, zmalomyslněl a byl nucen doznati, že „situace je špatná“.

Z Protopopovových informací nenabyla tudíž carevna správných představ o charakteru hnutí. Když komorník Volkov, předáváje opět zprávu Protopopovu, vyslovil o ní jakousi pochybnost a řekl carevně, že asi neodpovídá skutečnosti, poněvadž dokonce i kozáci v Petrohradě jsou již nespolehliví, odpověděla mu carevna klidně: „Ne, tak tomu není. V Rusku nemůže být revoluce. Kozáci se nedopustí zrady.“

Vyšetřováním se zjistilo, že tyto carevniny názory a výroky, plynoucí z informací Protopopovových, spadaly časově právě do doby carova pobytu v Hlavním stanu. A já nepochybuji, že telegrafická odpověď knížeti Golicynu, jejíž obsah byl už předem jistě

znám carevně, byla sestavena pod vlivem Protopopovovým.

Když spojení s carem bylo přerušeno a když si carevna hrozivá fakta konečně uvědomila, začal v její duši vznikat nepokoj. Cítíc svoji samotu, zavolala k sobě velkoknížete Pavla Alexandroviče. Tento fakt sám sebou jest významný pro pochopení její nálady. Po smrti Rasputinově nesměl se Pavel Alexandrovič z rozkazu carevnina objevovati na dvoře. A nyní ho sama zvala.

Snažila se čelit událostem a nevěřila zvěstem o tom, že car se zřekl trůnu, považujíc je za provokační.

Ku konci však přišla patrně k závěru, že jisté ústupky jsou nutné, a snažila se navázati písemný styk s carem. Tato snaha neměla úspěchu a přišla už příliš pozdě: car se zřekl trůnu.

Zmužilost a zevní klid neopustily carevnu nejen v prvních dnech převratových, nýbrž i po odstoupení carově.

Svědkové vypovídají:

Ersbergová: „Byla velmi klidná a snažila se ovládnouti. Neztrácela patrně naděje na lepší bu-

doucnost. Pamatuji se, že když mne zpozorovala, jak pláči po odstoupení carově, utěšovala mne, že národ se vzpamatuje, povolá syna Alexeje a vše bude zas dobře.“

Volkov: „Vůči událostem a odstoupení carově chovala se celkem klidně, projevujíc zmužilost a neoblomnost.“

Zanottiová: „Navenek se ovládala.“

Gilliard: „Když se dověděla o odstoupení, snažila se ovládnouti a zachovati klid.“

§ 3

Zatčení carevny bylo provedeno téhož dne jako zatčení carovo.

Zatkl ji generál Kornilov¹⁰, zastávající tenkrát úřad velitele vojsk petrohradského vojenského okruhu.

Byla tomu přítomna jediná osoba: nově Kornilo-

---

10 Generál Lavr Georgijevič Kornilov – tato tragická postava ruského patriotismu – padl při obléhání bolševického Jekatěrinodaru, co velitel nepatrné Dobrovolnické armády, 31. března 1918. – Pozn. překl.

vem jmenovaný velitel carskoselské stráže plukovník Kobylinskij.¹¹

Carevna přijala je v jednom dětském pokoji. Kornilov ji oslovil: „Vaše Veličenstvo, dostalo se mi velice těžkého úkolu: oznámí vám usnesení Ministerenské rady, že od této chvíle jste považována za zatčenou.“

Po těchto stručných slovech představil Kornilov carevně Kobylinského. Potom mu nařídil, aby se vzdálil, a zůstal s ní samotný asi pět minut.

Shora jmenovaní svědkové, jež o tom všem sama carevna byla informovala, vypověděli, že Kornilov, když s ní zůstal o samotě, snažil se ji uklidnit a ujišťoval ji, že rodině nehrozí ničeho zlého.

Potom shromáždil Kornilov všechny osoby, které byly v paláci, a oznámil jim, že všichni, kdož chtějí zůstat u carské rodiny, musejí se nyní stejně jako zatčení podříditi všem rozkazům, které jim budou dány.

Téhož dne byla změněna stráž. Sborný pluk, který vykonával v paláci strážní službu, odešel. Vystřídal jej tělesný střelecký pluk.

11 Plukovník J. S. Kobylinskij byl mnou vyslýchán 6.–10. dubna 1919 v Jekatěrinburgu.

22. března přijel car.

Na nádraží dostavil se plukovník Kobylinskij. Vypravuje o tom toto: „Car vyšel z vagonu a velmi rychle, aniž by na někom utkvěl pohledem, přešel nástupiště a usedl do automobilu. S ním byl dvorní maršálek kníže Vasilij Alexandrovič Dolgorukov. Na nástupišti přistoupili ke mně dva páni v občanském obleku, z nichž jeden byl členem Státní dumy Veršinin, a řekli mně, že jejich poslání je skončeno: cara odevzdávají mně. S carem ve vlaku jelo mnoho osob. Když car vystoupil z vagonu, osoby ty vyhrnuly se na nástupiště a začaly se rychle rozbíhat na různé strany, ohlížejíce se nejistě kolem, patrně s pocitem strachu, že budou poznány. Pamatuji se velmi dobře, že takto tenkrát utíkal generálmajor Naryškin a jak se mi zdá, též i velitel železničního praporu generálmajor Cabel. Scéna ta byla velmi nepěkná.“

Když přijel carův automobil k paláci, vrata byla zavřena. Voják, který tu stál na stráž, neotvíral a čekal na službu konajícího důstojníka. Ten vykřikl zdálky: „Otevřít vrata bývalému caru!“ Mnozí pozorovali tuto scénu carova příjezdu. Svědkyně Zantiová vypovídá: „Dobře se pamatuji na postoj

službu konajícího důstojníka. Chtěl cara urazit: když šel car kolem něho, stál s cigaretou v ústech a s rukou v kapse.“

K hlavnímu vchodu přišli i jiní důstojníci. Všichni byli ozdobeni rudými stužkami. Ani jeden z nich, když šel car kolem, mu nevzdal čest. Car jim však salutoval.

Carevna šla mu chvatně v ústrety. Ale on ji včas upozornil a uvítal se s ní až v dětských pokojích. Toto setkání viděl jen komorník Volkov. Ten vypoovídá: „S úsměvem se objali, políbili a šli k dětem.“

Později, když byli o samotě, plakali. Viděla to pokojská carevnina Děmidová, jež zahynula s carskou rodinou. Vyprávěla o tom těm, kdo zůstali naživu.

ВЕРХОВНЫЙ ПРАВИТЕЛЬ

3 марта 1919

№ 588.

Омск

Настоящим повелеваю всем должным и лицам исполнить безупреечно и точно все законные требования Судебного Следователя по особым важным делам СОНТОВА и оказывать ему содействие при выполнении возложенных на него по моей воле обязанностей по производству предварительных следствий об убийстве бывшего Императора, его семьи Великих Князей.

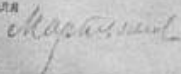
Адмирал

Исп.об.Директора

Канцелярии Верховного Правителя

Генераль-майора

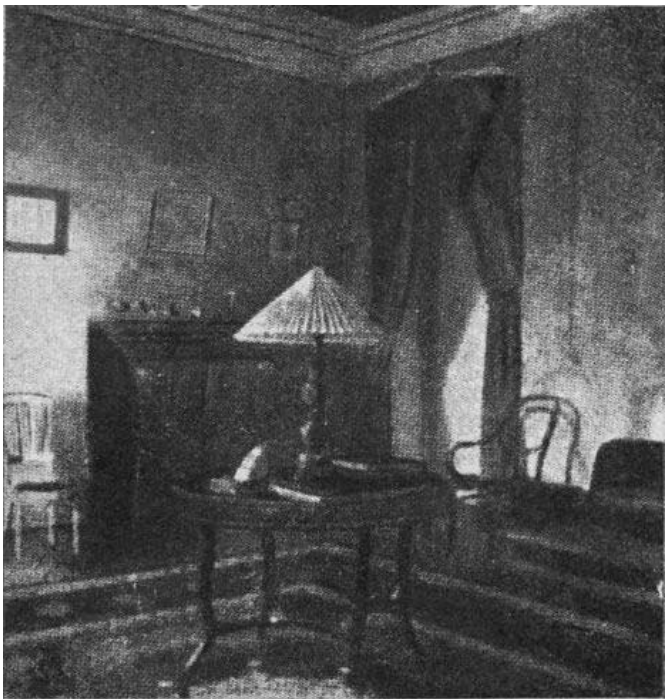
Obr. 1: Nařízení Vrchního vladaře Admirála Kolčaka. V Omsku dne 3. března 1919, čj. 588. – Nařizují tímto všem

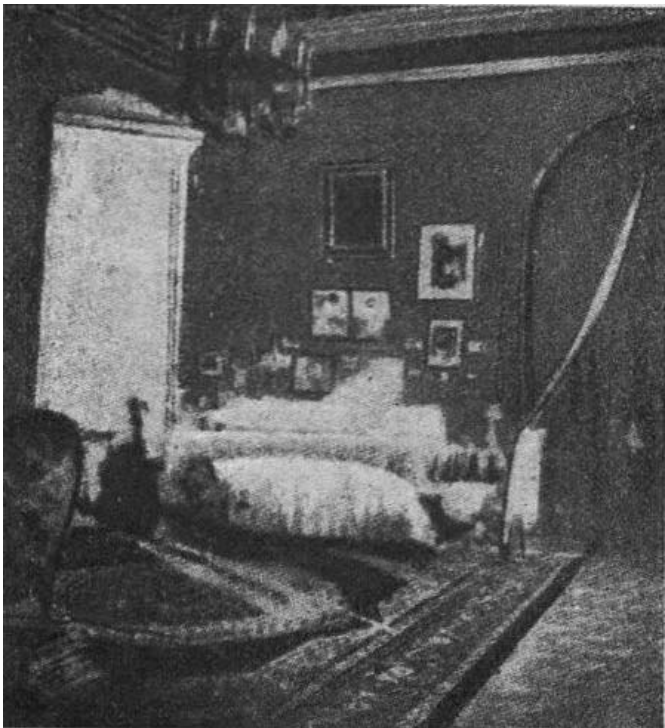
úřadům a osobám plniti bezpodmínečně a přesně všechny zákonné požadavky vyšetřujícího soudce pro zvlášť důležité případy Sokolova a pomáhati mu při plnění rozkazů, jež mu byly z mé vůle dány pro vyšetřovací řízení o zavraždění bývalého cara, jeho rodiny a velkoknížat.

Admirál Kolčak.

Přednosta kanceláře Vrchního vladaře: V zastoupení:
generál-major Martyjanov.

Obr. 2: Carův kabinet v Tobolsku.

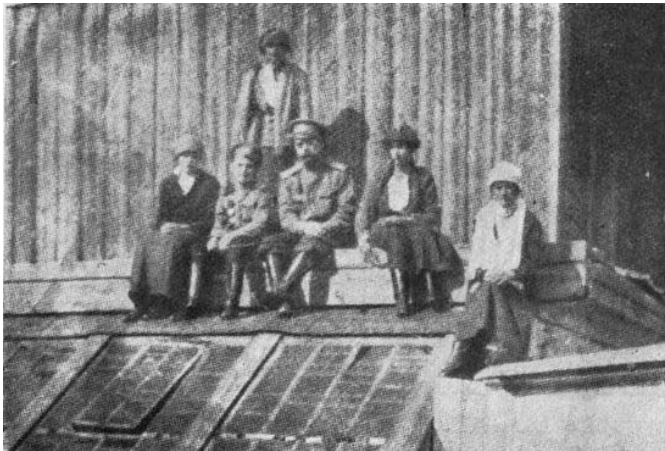
Obr. 3: Carevnina komnata v Tobolsku.

Obr. 4: Komnata velkokněžen v Tobolsku.

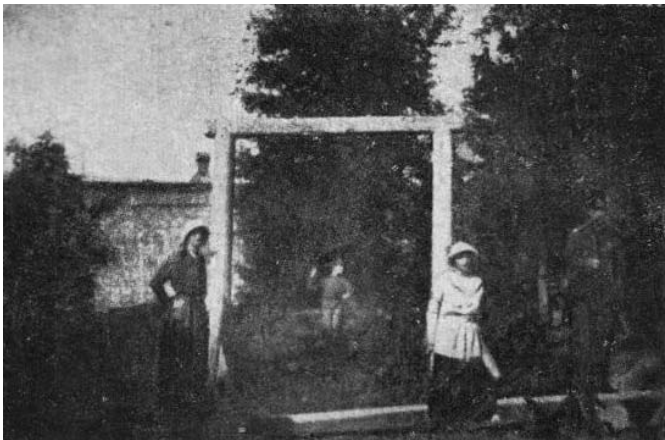
Obr. 5: Velkokněžny Olga, Taťjana, Anastazie a komorná Děmidová v Tobolsku. Olga Nikolajevna snaží se vyhlédnouti přes plot.

Obr. 6: Car s dětmi v Tobolsku.

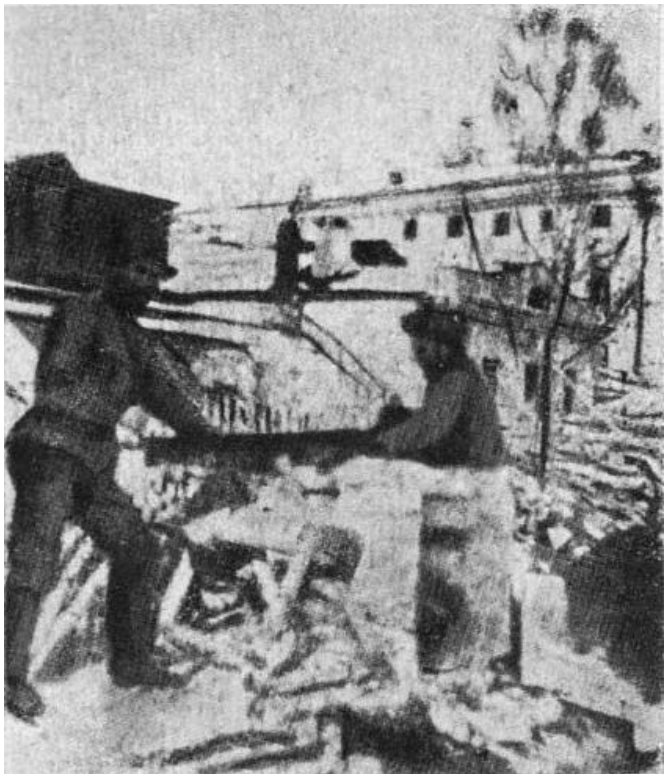

Obr. 7: Car s Tatiščevem v Tobolsku.

Obr. 8: Car s dětmi v Tobolsku.

Obr. 9: Car se sluhou Kirpičnikovem v Tobolsku.

Obr. 10: Následník Alexej Nikolajevič v Tobolsku.

HLAVA DRUHÁ

Proč zatkli cara a carevnu. – Svědecké výpovědi knížete Lvova, Kerenského a Miljukova. – Instrukce Kerenského ohledně carské rodiny. – Nový způsob života carské rodiny.

§ 1

Usnesení Prozatímní vlády, že jest car s rodinou zatčen, bylo vydáno 20. března. V něm nebylo ani zmínky o tom, proč došlo k tomuto činu.

Snažil jsem se to vyšetřiti výsledkem tří osob: ministerského předsedy Prozatímní vlády knížete Lvova, ministra spravedlnosti v jeho kabinetě Kerenského a ministra zahraničních věcí Miljukova.¹²

Kníže Lvov vypovídal: „Prozatímní vláda musela ovšem podniknouti určité kroky proti hlavě bývalé vlády. Tyto kroky, podniknuté proti carovi a jeho choti usnesením Prozatímní vlády, záležely v zatčení a zbavení svobody. Řekl bych, že tyto kroky v tu

---

12 Tito svědkové byli mnou vyslýcháni v Paříži: kníže Georgij Jevgenievič Lvov 6.–30. července 1920, Alexandr Fjodorovič Kerenskij 14.–20. srpna téhož roku, Pavel Nikolajevič Miljukov 23. října téhož roku a 12. července 1922.

chvíli byly psychologicky nevyhnutelné a byly vyvolány přirozeným během událostí. Bylo potřeba chrániti bývalého nositele nejvyšší moci před možnými výstřelky revolučního hnutí.“

Kromě této příčiny poukázal kníže Lvov ještě na jinou pohnutku: – „Prozatímní vláda byla povinna kvůli veřejnému mínění pečlivě a nestranně vyšetřiti chování bývalého cara a carevny, v němž lid viděl poškozování národních zájmů státu, jak z vnitřního, tak i vnějšího hlediska, vzhledem k válce s Německem.“

Kerenskij vypovídal: „Mikuláš II. a Alexandra Fjodorovna byli zbaveni svobody usnesením Prozatímní vlády ze dne 20. března. Byly dvě kategorie příčin, které vedly k zatčení carovu. Krajně vzrušená nálada vojenských mas v zázemí a dělnictva petrohradského a moskevského rajonu byla vůči carovi na nejvyšší nepřátelská. Vzpomeňte si na moje vystoupení 20. března v plénu moskevského sovětu. Tam se ozvaly hlasy žádající jeho smrt, hlasy přímo ke mně volající. Protestoval jsem jménem vlády proti takovému požadavku a řekl jsem za sebe, že já se nikdy nesnížím k roli Maratově. Říkal jsem, že vinu Miku-

lášovu na Rusku vyšetří nestranný soud. Síla zloby dělnických mas spočívala hluboko v jejich náladě. Chápal jsem, že se zde nejedná ani tak o samu osobnost Mikuláše II., jako spíše o ideu carismu, vyvolávající zlobu a pocit msty... To byla první příčina, která nutila Prozatímní vládu zbaviti cara a Alexandru Fjodorovnu svobody. Vláda, zatýkajíc je, zároveň je vlastně ochraňovala. Druhá část příčin vycházela z nálady dalších širokých vrstev národa. Jestliže dělnické a selské masy byly lhostejny ke směru zahraniční politiky cara a jeho vlády, tak inteligence a buržoasie a zejména vyšší důstojnictvo jasně vidělo ve vší vnitřní a zahraniční carově politice a zvláště v jednání Alexandry Fjodorovny a jejího kruhu ostře vyslovenou tendenci rozvratu státu, jehož cílem by býval byl separátní mír a spolek s Německem. Prozatímní vláda byla rozhodně povinna vyšetřiti jednání carovo, Alexandry Fjodorovny a jejího kroužku.

Podle usnesení Prozatímní vlády ze dne 17. března 1917 byla ustavena Nejvyšší Mimořádná vyšetřovací komise, která měla vyšetřiti činnost nositele nejvyšší moci starého režimu a vůbec všech osob,

které podle mínění veřejnosti svým jednáním škodily státu.

Ustanovená komise měla tedy vyšetřiti i roli Mikulášovu, Alexandry Fjodorovny a jejího kroužku.

Nutnost takového vyšetření byla objasněna v prohlášení Prozatímní vlády o zřízení Komise. K tomu, aby Komise mohla dostáti svým povinnostem, bylo nutno použití jistých prostředků k omezení svobody Mikuláše II. a Alexandry Fjodorovny. Tato nutnost byla tedy tou druhou příčinou jejich uvěznění.“

Miljukov vypovídal: „Mně naprosto neutkvělo v paměti ničeho o tom, jak a kdy bylo rozhodnuto o uvěznění cara a carevny. Naprosto ničeho si o tom nepamatuji. Vybavím-li si poměry v té době, zdá se mi, že pravděpodobně Prozatímní vláda schválila jistý postup, navržený Kerenským. V té době některá zasedání vlády byla i tajná a zápisy o takových zasedáních nebyly vedeny. Pravděpodobně v takové formě bylo rozhodnuto i o této otázce.“

§ 2

Uvězněním Jejich Veličenstev změnil se přirozeně způsob jejich života.

Kdo jej určil?

Kerenskij vypověděl u výslechu: „Ustanoviti, jak se má chovat uvězněný car Mikuláš II., jeho žena a vůbec všechny osoby, které s nimi chtěly zůstat, bylo svěřeno Prozatímní vládou mně. Náležel mi též dozor nad dodržováním všech nařízení. Se souhlasem Prozatímní vlády vypracoval jsem směrnice, které určovaly způsob dalšího života carova a předal jsem je Korovičenkovi (veliteli paláce), aby se jimi řídil.

Instrukce nařizovaly:

a) Carská rodina a všichni, kdož s ní zůstali, měli být izolováni od jakéhokoliv styku s vnějškem.

b) Uvěznění směli se pohybovati pouze v okruhu paláce.

c) K procházkám byly určeny zvláštní části parku, speciálně k tomu ohrazené. V době procházek byli vězni sledováni stráží.

d) Služby Boží konaly se v domácí kapli.

e) Veškeren styk s uvězněnými byl zakázán a mohl být povolen pouze za souhlasu Kerenského.

f) Všechny dopisy byly podrobeny cenzuře, kterou prováděl velitel paláce.

g) Palác a park byly střeženy vojenskými strážemi.

h) Dozor nad uvězněnými byl dvojitý: vnější, podřízený veliteli stráže, a vnitřní, podřízený veliteli paláce.

Kromě těchto všeobecných opatření, bylo použito ještě dvou, namířených hlavně proti osobě carově.

První opatření záleželo v tom, že carovi byly odňaty jeho různé dokumenty na žádost Mimořádné vyšetřovací komise, což se stalo v květnu nebo červnu.

Druhé záleželo v tom, že svoboda carova byla omezena i uvnitř paláce. Car byl na nějakou dobu oddělen od carevny a viděl se s ní jen v přítomnosti dozorčího důstojníka a celé rodiny, a to pouze u stolu. Při tom bylo dovoleno hovořit jen o všeobecných věcech. O tomto opatření vypovídal Kerenskij: „Tohle jsem zavedl sám, z vlastního popudu, když jsem byl vyslechl referát Vyšetřovací komise. Před-

pokládalo se totiž, že budou vyslyšáni Komisií. Za účelem nestranného vyšetřování uznal jsem nutným jejich odloučení. Mikuláši II. jsem to řekl osobně a Alexandře Fjodorovně to oznámil Korovičenko z mého rozkazu... Toto opatření bylo mnou zavedeno, zdá se mi, v prvních dnech června a trvalo asi měsíc. Potom bylo zbytečné, a tudíž jsem je zrušil.“

Život carské rodiny po odstoupení carově byl roven životu vězňů. Hlavním důvodem jeho byla hlavně myšlenka najít a dokázat vinu cara a carevny národu.

HLAVA TŘETÍ¹³

Život vězněné rodiny v Carském Sele. – Výstřelky plynoucí z revolučního prostředí. – Carská rodina a její družina. – Úřední osoby: velitelé paláce Kocebu a Korovičenko, ministr války Gučkov, ministr spravedlnosti Kerenskij.

§ 1

Tato myšlenka byla hlavním pozadím života carské rodiny v době jejího pobytu v Carském Sele.

Na tomto podkladě docházelo i k mnohým výstřelkům, jež připravily rodině mimořádně těžké, až dosud neprožití chvíle.

---

13 Obsah této hlavy jest též vypracován podle výpovědí předešlých svědků a ještě podle výpovědí carova komorníka T. I. Čemodurova, následníkovy lokaje S. I. Ivanova, učitele angličtiny S. I. Gibbse, dcery dr. Botkina T. J. Melnikové a též na základě poznámek v deníku následníkově. – Svědkové T. I. Čemodurov, S. I. Ivanov a S. I. Gibbs byli vyslýcháni: první soudcem Sergejevem 15. a 16. srpna 1918 v Jekatěrinburgu, druhý mnou 18. července 1919 v Tjumeni, třetí rovněž mnou 1. července 1919 v Jekatěrinburgu. T. J. Melniková sama sestavila písemnou výpověď 25. června 1920. – Deník následníkův byl objeven při prohlídce, provedené u strážného M. I. Letěmina 6. srpna 1918 v Jekatěrinburgu.

Přísná opatření ustanovená Kerenským zdála se ještě některým z revolučních důstojníků nedostatečná. Žádali plukovníka Kobylinského, aby celá carská rodina se jim denně ukazovala. Úpadek disciplíny, morální zdivočelost a malicherná zvědavost zahalovaly se zde představami, že rodina by mohla uprchnout. Kobylinskij se dlouho bránil proti takovým nárokům, ale na konec byl přece donucen podat o tom zprávu generálu P. A. Polovcevovi, který vystřídal Kornilova. Žádosti důstojníků bylo vyhověno v poněkud mírnější formě: denně, když carská rodina přicházela ke snídani, vstupovali též do jídelny dva důstojníci, z nichž jeden předával a druhý přebíral službu. Jednou, když se jako obyčejně oba důstojníci dostavili do jídelny, car rozloučil se s důstojníkem odcházejícím ze služby, a podle svého zvyku podával ruku jeho nástupci. Ten však odstoupil a nepřijal ji. Car popošel až k němu, vzal ho za rameno a zřejmě rozrušen řekl: „Holoubku, proč?“ Důstojník odpověděl: „Jsem syn lidu. Když lid vám podával ruku, vy jste jí nepřijal. Nyní nepodám ruky já vám.“ Tento důstojník chlubil se později všude svým jednáním. Jmenoval se Jarynič.

Při úplném v té době bezvládní carskoselský sevdep chtěl mít také vliv na život carovy rodiny a vyslal Kobylinskému na pomoc svého člověka: Arména Domodzjance v hodnosti praporčíka. Tento „hloupý, hrubý a sprostý člověk“, jak svědčí o něm Kobylinskij, se úporně snažil proniknouti do paláce jako velitel. Když se mu to nepodařilo, špehoval carskou rodinu v parku a kde mohl, otravoval jí život. Na něj vzpomíná ve svém deníku i následník a odsuzuje ho vtipným ruským slovíčkem. Podobně jako Jarynič, také on nepřijal jednou carovy ruky.

Podobné případy opakovaly se nejednou a jak vidět ze svědeckých výpovědí, obzvláště těžko odrážely se na duši dětí, vyvolávající v nich pocit urážky a vnitřního rozhořčení.

Jeden z důstojníků, posluchač univerzity (jména jeho neznám), obzvláště se snažil projevit svoji horlivost ve strážní službě a snad ani na krok neodcházel od rodiny, když se procházela v parku. Když jednou kráčel za carem, začal mu doslova šlapati přímo na paty. Mávnutím hůlky dozadu byl car nucen zmírniti zápal revolučního strážce.

Takové jednání některých důstojníků a někdy i

přímo agitace lidí druhu Domodzjance kazily vojáky. Snažili se též ukázat ve strážní službě, co sami dovedou, a vycházeli z mezí jakékoliv slušnosti. V době procházek nevzdalovali se téměř ani na krok od rodiny, přisedávali si k carevně, nenuceně se rozvalovali a vedli mezi sebou pro ni nepříjemné hovory.

Jednou uviděli u následníka jeho malinkou pušku. Byl to model ruské pušky, vyrobený pro něho v jedné z ruských zbrojovek, puška ke hraní, úplně neškodná, jelikož pro ni nebylo speciálních nábojů. Vojáci viděli v tom něco podezřelého a prostřednictvím důstojníka žádali, aby byl následník odzbrojen. Hoch se dal do pláče a dlouho naříkal, dokud plukovník Kobylinskij mu potají nevrátil zbraň po částech – rozebranou.

Když se děti zotavovaly z nemoci, rodina scházela se jaksi dohromady a večery trávil čtením. Jednou do pokoje vstoupili vojáci a příkře je obvinili, že se před chvilkou domlouvali s vnějškem světelnými signály. Byla to jedna z kněžen, která nevědomky při vyšívání kývala tělem. Její stín byl považován za signály.

Vojáci vcházeli do vnitřních pokojů paláce, kde nebylo žádných dozorcích orgánů, prohlíželi si domácnost rodiny, činice bezpředmětné, nezdvořilé a hrubé poznámky.

Někdy jednání jejich nemělo naprosto žádného smyslu, mělo čistě podlý cíl. V parku žily divoké kozy. Jeden voják, stoje na stráž, jednu zastřelil. Byl za to pokárán. Ale když opět stál na stráž, zastřelil druhou.

Revoluční vojáci rádi si присvojovali cizí majetek. Strážní dobývali se do skříní s carskými věcmi, které byly uschovány mimo palác, otvírali spižírny a kradli zásoby.

Mezi strážnými byli i lidé lepšího charakteru, jak mezi důstojníky, tak mezi vojáky. Ti docela jinak chovali se k carské rodině, ale museli to dělat potají, neboť se báli projevit veřejně svoje city.

§ 2

Carovi neubližovalo jen revoluční prostředí. Provinil bych se proti pravdě, kdybych mlčel o některých osobách, které dlouhou dobu obklopovaly cara a používaly jeho přízně.

Mezi lidmi nejvíce blízkými caru, než se zřekl trůnu, byli: – velitel polní kanceláře Naryškin, velitel tělesné stráže hrabě Grabbe, křídelní pobočník Mordvinov, křídelní pobočník vévoda Mikuláš Nikolajevič Leuchtenbergský, křídelní pobočník N. P. Sablin, ředitel carevniny kanceláře hrabě Apraxin.

Viděli jsme, jak odcházel Naryškin z carova vlaku, když s ním přijel do Carského Sela. Před odjezdem carovým do Tobolska byla carovi poskytnuta výhoda vybrati si do svého průvodu několik lidí. Car vybral si Naryškina. Když bylo tomuto oznámeno carovo přání, vyprosil si 24 hodiny na rozmyšlenou. Car nevyčkal konce jeho rozmýšlení a vybral si Ilju Leonidoviče Tatiščeva.

Když přijel car 22. března do paláce, očekával, že se k němu ihned dostaví Mordvinov a vévoda Leuchtenbergský. – Nepřišli. Car poptával se na ně komorníka Volkova. Ten odešel k dvornímu maršálkovi hraběti Benkendorfovi. „Oznam,“ řekl Benken-dorf, „že nepřijeli a že už nepřijedou.“

Volkov vypovídá: „Car nedal ničeho na sobě znáti a jen řekl: „Dobrá.“ A Mordvinov byl jedním z jeho nejoblíbenějších křídelních pobočníků! Rovněž tak

oblíben byl Sablin. Když ve dnech revoluce se k paláci začala stahovat vojska a přišla tělesná stráž, v níž sloužil i Sablin, viděl jsem téměř všechny důstojníky stráže. Sablin však nepřišel a více se carské rodině neukázal.

Hrabě Apraxin byl v paláci, když Kornilov zatýkal carevnu. Po uvěznění carevny zůstal ještě s rodinou několik dní a pak také odešel.

Hrabě Grabbe se skryl, utekl nejen od rodiny, nýbrž i ze své služby.“

Svědkové vypovídali:

Kobyliňskij: „Sebeobětavost hraběte Apraxina vystačila jen na tři dny. On velmi brzy zažádal sám o propuštění, ježto prý všechny svoje záležitosti zde v paláci již vyřídil.“

Teglevá: „Mnozí je zradili... Hrabě Apraxin od nich odešel; utekl i velitel tělesné stráže hrabě Grabbe. Generál Naryškin, člověk carovi obzvláště velmi blízký, docela na ně zapomněl a ani jednou jich v Carském Sele nenavštívil.“

Ersbergová: „Ani jednou se k nim nedostavil generál Naryškin. Zbaběle zmizel velitel tělesné stráže hrabě Grabbe. Opustil je též Apraxin. Odešel

od nich starší důstojník tělesné stráže křídelní po-
bočník Mikuláš Pavlovič Sablin.“

Ani palácové služebnictvo nezůstalo všechno věr-
no carské rodině. Mnozí stali se dobrovolnými vy-
zvědači a donašeči. Když carevna pochopila vážnost
situace, zničila s pomocí Vyrubovové některé své
dokumenty. Jakmile Kerenskij přijel do paláce, bylo
mu to služebnictvem ihned hlášeno. Kerenskij se
tímto udáním znepokojil. Zavedl vyšetřování:
služebnictvo bylo vyslýcháno, kamna prohlížena.
Vyrubovová byla zavezena na pevnost.

Starý následníkův pěstoun, starší námořník Děre-
venko, ten, jenž nosíval nemocného careviče na ru-
kou, mezi jehož dětmi plynula první léta života ná-
sledníková, hned v prvních dnech popřevratových
projevil k němu zlobu a stal se bolševikem a
zločincem.

Proti všem těmto lidem možno mimoděk postavit
jiné osoby, jež nikdy nenáležely k dvorní společnos-
ti. Byly to: mladé děvče Markéta Chitrovo a jistá
Olga Kolzaková. Ony se nebály stýkati se s uvězně-
nou rodinou a ve svých dopisech posílaly jí slova

lásky a hluboké oddanosti, nezakrývajíce svých jmen žádným pláštěm.

Já však musím vyzdvihnouti vysoký stupeň osobní šlechtnosti a hlubokou oddanost ruskému caru a jeho rodině dvou osob: následníkovy vychovatele Švýcara Gilliarda a učitele angličtiny Gibbse.

Nejednou dává své život, Gilliard cele se obětoval rodině, ačkoliv jemu, jako cizozemci, nic nepřekáželo, aby hned v první chvíli od ní odešel.

Když byla carevna zatýkána, nebyl Gibbs v paláci. Potom ho již nechtěli pustit dovnitř. On naléhavě žádal o vpuštění a podal písemnou žádost, aby mu bylo dovoleno učit děti. Sám o tom vypovídá: – „Prozatímní vláda mi nedovolila, abych s nimi žil. Na mé žádosti, která byla odmítnuta, bylo podepsáno pět ministrů. Nepamatuji se teď již na jejich jména, ale vím, že jich bylo pět, přičemž z mé žádosti dalo se vyčístí, že jsem pouze učitelem dětí... Mně, Angličanu, bylo to směšné!“ Pět revolučních ministrů nezlomilo vůli úporného Angličana. Spojil se opět s rodinou, ale až v Sibiři. Vypovídá: „Přijel jsem do Tobolska sám. Chtěl jsem být při rodině, poněvadž jsem jim cele oddán... Bylo to v jednu hodi-

nu. Byl jsem přijat carem v kabinetě, kde též byla carevna a Alexej Nikolajevič. Byl jsem rád, že jsem se s nimi opět shledal. I oni byli rádi, že mne zase uviděli. Carevna tehdy už chápala, že ne všichni, které považovala za věrné, byli jim skutečně věrní. Velitel tělesné stráže hrabě Grabbe se jim zpronevěřil. Utekl od nich na Kavkaz již v prvních dnech revoluce.“

§ 3

Jak se chovali k rodině ti lidé, jimž náležela nad ní moc v prvních horkých revolučních dnech?

Výkonnou moc měli v rukou: velitel paláce Kocebu a velitel strážního oddílu Kobylinskij.

Štábní rytmistr Kocebu, důstojník hulánského pluku Jejího Veličenstva, byl prvním revolučním velitelem paláce. Jmenoval jej sám generál Kornilov. Všichni svědkové vypovídají o roli Kocebuově stejně: sloužil nikoli revoluci, nýbrž carské rodině. Ale nebyl zručný v tom těžkém díle a neohlížel se na náladu palácového služebnictva. Když seděl a bese- doval s Vyrubovovou, byl vytrvale střežen. Zahlédli, že odevzdával carské rodině dopisy, aniž by je byl

otevřel a přečetl. Na konec následovalo udání a Kocebu byl propuštěn.

Po něm krátkou dobu vykonával úřad velitele Kobylinskij, načež byl jmenován velitelem paláce Korovičenko.

Pavel Alexandrovič Korovičenko byl vojenský auditor a v občanském životě advokát. Jsa politikým stoupencem Kerenského, s nímž měl jednotné povolání, a jsa s ním též osobně znám, byl v pravém smyslu slova „okem“ Kerenského v paláci. Sám Kerenskij vypovídá: „Korovičenko, jmenovaný mnou, jenž jsem byl plnomocníkem Prozatímní vlády, byl tedy též mým plnomocníkem. Jemu tam v mé nepřítomnosti náležela veškerá moc.“

Svou osobou nepůsobil Korovičenko rodině zla. Naopak, snažil se učiniti její uvěznění méně tísnivým. Ale nenáležeje do prostředí, do něhož se nyní dostal, neuměl se chovati a zdál se rodině hrubým, netaktním a špatně vychovaným. Odevzdáváje kněžnám dopisy nebo rozmlouvaje s nimi, „žertem“ hovořil s nimi slovy těchto dopisů, nemaje tušení, že takové „žerty“ je uvádějí do trapné situace. Rodina ho neměla ráda. Svůj úřad opustil dobrovolně, byv

jmenován velitelem vojsk nejdříve kazaňského, potom taškentského vojenského okruhu, kde byl zabit bolševiky.

Po Korovičenkovi stal se velitelem paláce opět Kobylinskij, a byl jím až do konce. Proto promluví o jeho roli až později.

Z vyšších státních hodnostářů přijížděli do Carského Sela: generál Kornilov, ministr války Gučkov a ministr spravedlnosti Kerenskij.

Nehledě na nevděčnou úlohu, kterou na sebe Kornilov vzal, nehledě na odměřenost, s jakou s ním jednala carevna, přece patrně nezanechal v paláci pocitu nelibosti.

Komorník Volkov o něm vypovídá: „Zatknout carevnu přijel generál Kornilov. Já sám jsem ho tenkrát viděl... Na venek choval se Kornilov s obřadnou důstojností, jako se chovali všichni, kteří za starých časů přijížděli do paláce. Carevna nebyla nikterak sklíčena po odjezdu Kornilově a zůstala stále tak klidná, jak předtím, jak před jeho příjezdem. Jsem přesvědčen, že Kornilov osobně neučinil jejímu Veličenstvu ničeho zlého a že ji nijak neurazil.“

Zrovna tak mluví o něm všichni ostatní svědkové.

Když později Kerenskij prohlásil Kornilova za zrádce Ruska a car se o tom dověděl, dával najevo svoje hluboké rozhořčení a nelibost nad jednáním Kerenského.

Gučkov byl v Carském Sele patrně jen jednou, a to před příjezdem carovým.

Svědkové vypovídali:

Kníže Lvov: „On (Gučkov) tam jel jako ministr války. Podával-li tenkrát zprávu o své cestě, nepamatuji se; s kým tam jednal, nevím.“

Komorná Zantiová: „Od té doby, co u nás byl Kornilov, přijelo k nám do paláce ještě několik lidí. Pokud se pamatuji, byl mezi nimi tenkrát též Gučkov. Pamatuji se dobře, že carevna byla tehdy velice vzrušena jejich příjezdem a vyslovila proto svoji nelibost: bylo jí nepříjemno je viděti. Přece však tenkrát viděla Gučkova (vzpomínám si nyní na to dobře: ano, byl to Gučkov). Říkala potom, že jeho příjezd byl bezúčelný, že neměl příčiny přijíždět.“

Komorník Volkov: „Proč on (Gučkov) tenkrát přijel, nevím. Nikdo ho nezval. Přijel tenkrát sám, bez hlášení. Když se vracel, jeden z důstojníků, kteří s ním přijeli, důkladně opilý, obrátil se ke mně, ke

správci šatny Ivanu Martyškinu a k lokajům Truppu a Predovskému (stáli jsme všichni pohromadě) a s nenávisí na nás křičel: „Vy jste naši nepřátelé. My jsme vaši nepřátelé. Vy jste všichni prodejní.“ Vy-
křikl to hlasitě, s neslušnými gesty, jako opilec. Od-
pověděl jsem mu: „Vy se, velectěný pane, mýlíte
v naší šlechetnosti.“ Více jsem mu neříkal ničeho.
Gučkov šel vpředu, jen několik kroků od tohoto opi-
lého důstojníka, ale neobrátil po těchto slovech ani
hlavy. A jistě ta slova zaslechl.“

Vztahovala se ta slova k majitelům paláce?

Vyslychal jsem Gučkova¹⁴ jako svědka, ale jen
pokud se týkalo úzce speciální otázky. Doufal jsem,
že později mi dá obšírnější a výstižnější výpověď.
Další jeho chování k celému případu opravňovalo
mne však k úsudku, že si nepřeje býti dále vyslychán
jako svědek. Proto, když osvětluji jeho návštěvu
v Carském Sele zjištěnými okolnostmi, já, jakožto
soudce, nikterak netrvám na tom, že ony odpovídají
zcela pravdě.

Prvně navštívil Kerenskij carskou rodinu dne 3.
dubna 1917. Byl přijat carem i carevnou v přítom-

---

14 Svědek A. I. Gučkov byl mnou vyslechnut 15. září 1920 v Paříži.

nosti následníkově a velkokněžen Olgy Nikolajevny a Tat'jany Nikolajevny. Nikdo z ostatních lidí tomu nebyl přítomen a očitým svědkem toho, co se tam tehdy dělo, tudíž nikdo nebyl. Pravda, chůva Teglevová byla právě v sousedním pokoji, ale ona zaslechla jen první slova Kerenského a ničeho podstatného o tom všem neví.

Sám Kerenskij vyprávěl: „Viděl jsem tenkrát cara, Alexandru Fjodorovnu a děti, seznámil jsem se s nimi. Byl jsem přijat v jednom dětském pokoji. Návštěva tenkrát netrvala dlouho. Po obvyklém představení zeptal jsem se jich, nemají-li ke mně, jakožto zástupci vlády, nějakého přání, vyřídil jsem jim pozdrav anglické královské rodiny a řekl jsem několik obyčejných frází uklidňujícího rázu. Potom jsem si prohlédl místnosti paláce, přehlídl jsem stráže a dal několik dispozic.“

Gilliard¹⁵ vypravuje ve své knize, podle slov následníkůvých, že tehdy Kerenskij, zůstav o samotě s carem, mu řekl: „Víte-li, že jsem prosadil zrušení trestu smrti?... Učinil jsem to, ačkoliv mnoho mých druhů zahynulo jako oběť svých přesvědčení.“

15 P. Gilliard: *Le tragique destin de Nicolas II. et de sa famille*, Payot, Paris, 1921.

Nebral jsem příliš na váhu u výslechu Kerenského toto vypravování, a proto jeho slova o „obyčejných frázích uklidňujícího rázu“ mohu jen ponechat jeho svědomí.

Kerenskij býval v Carském Sele nejednou. Vypravuje u výslechu: „...Byl jsem tam asi osmkrát nebo desetkrát, vykonáváje povinnost, uloženou mi Prozatímní vládou. Za těchto návštěv viděl jsem Mikuláše samého, jindy spolu s Alexandrou Fjodorovnou.“

Jak se choval Kerenskij k carské rodině?

Mnozí svědkové, podle jejich povahy, byli rozhodně nepřátelští Kerenskému. Nicméně pravda v jejich slovech jest dosti dobře vykreslená.

Čemodurov: „Chování Kerenského k carovi a jeho rodině bylo zcela blahovolné a korektní.“

Teglevá: „Maně jsem se stala svědkem první návštěvy Kerenského u nás a prvního jeho přijetí carem. Byl přijat tenkrát Jejich Veličenstvy v třídní světnici v přítomnosti Alexeje Nikolajeviče, Olgy Nikolajevny a Taťjany Nikolajevny. Byla jsem právě v koupelně a nemohla jsem hned v první chvíli projíti. Viděla jsem Kerenského, než ještě vstoupil

k Jejich Veličenstvům: nejvýše protivná tvář: bledě zelená, nadutá, hlas umělý, kovový. Car ho oslovil první: „Zde moje rodina. Zde můj syn a dvě starší dcery. Ostatní dcery jsou nemocny; leží. Chcete-li, můžete je viděti.“ Kerenskij odpověděl: „Ne, ne. Nechci vyrušovat.“ K mému sluchu dolétla další jeho slova: „Anglická královna ptá se na zdraví bývalé carevny.“ Další rozmluvy jsem již neslyšela, ježto jsem se vzdálila. Viděla jsem Kerenského, když odcházel: po vážnosti ani stopy, v tváři rozpačitý, červený; šel a utíral si pot... Přijel ještě několikrát. Děti sdělily mi později celkový dojem z návštěv Kerenského. Říkaly, že Kerenskij se v chování změnil. Byl mnohem jemnější, než zprvu, prostší. Vyptával se jich, nepohřešují-li něčeho, neubližují-li jim vojáci, a vyslovoval ochotu zjednatí nápravu.“

Ersbergová: „Co se týče Kerenského, mohu říci toto. Nevím, viděla-li jsem ho již při první návštěvě v paláci nebo při jedné z dalších. Tvář měl nadutou, hlas hrubý, strojený. Oblečen nebyl bezvadně: měl blůzu, bez naškrobeného prádla. Pravděpodobně styky s carskou rodinou, v níž nemohl necítit dob-

rých lidí, měly na něho zlepšující vliv, a on se asi potom změnil ve svém chování k rodině. Nepamatuji se od koho, ale slyšela jsem, že před odjezdem rodiny do Tobolska, v rozmluvě s carem říkal, že on pouze z dobrých pohnutek odesílá rodinu z Carského Sela do Tobolska, do tichého, klidného města, daleko od železnice, kde prý jim bude mnohem lépe; že on, Kerenskij, doufá, že car nevyčítí v jeho jednání nějakou ‚léčku‘. Car odpověděl, že mu důvěřuje.“

Zanottiová: „Sama osobně jsem nemohla ovšem být při tom, když byl Kerenskij po prvé přijat carem a carevnou. Kerenského jsem však viděla. Byl v prosté pracovní blůze. Choval se slušně. S dětmi jsem o Kerenském mluvila a nabyla jsem o něm tohoto dojmu: když po prvé k nám přijel, byl velmi nervózní. On vůbec neměl pochopení pro Jejich Veličenstva. Později však nabyl o nich jiného mínění. Poměr mezi Jejich Veličenstvy a Kerenským byl pak srdečnější, a Jejich Veličenstva na konec jistě nesmýšlela o Kerenském tak, jak tomu bylo asi z počátku... Musím vám říci, že Kerenskij se choval k carské rodině zcela zdvořile a osobně nepůsobil jí ničeho nepříjemného.“

Volkov: „Na konec carská rodina, jak se zdá, přivykla Kerenskému. Mohu na své svědomí potvrditi, že carevna jednou mně sama o něm říkala: „On není tak zlý člověk. S ním se dá přece hovořiti.““

Gilliard: „Kerenskij v Carském Sele byl několikrát. Přijížděl k nám jako zástupce nové vlády, aby seznal naše poměry a způsob našeho života. S carem jednal oficiálně a dosti suše. Na mne toto jeho jednání působilo tak, jako když soudce vyslychá obviněného a je již zcela přesvědčen o jeho vině. Zdálo se mi, že Kerenskij připisuje carovi v čemsi vinu, a proto se k němu chová tak odměřeně. Přes to však musím říci, že Kerenskij jednal celkem zcela korektně... Když byl odebral carovi dokumenty a potom přišel opět do paláce, byl již docela jiný. Jeho chování k carovi se změnilo k lepšímu. Dřívější suchost a upjatost byla ta tam. Tu změnu si vysvětluji takto. Zdálo se mi, že Kerenskij, seznámiv se s obsahem listin carovi odňatých, pochopil, že car Vlast nijak nepoškodil, a rázem změnil své chování.“

Gibbs: „Car mně (v Tobolsku) trochu vypravoval o Kerenském. Říkal mi, že Kerenskij býval velmi nervózní, když s ním rozmlouval. Jeho nervozita

zašla jednou tak daleko, že uchoпил na stole ležící nůž ze slonové kosti k rozřezávání knih a začal s ním tak točit, že car měl obavy, že ho zlomí, a vzal mu jej proto z rukou. Car mně vypravoval, že Kerenskij se o něm domníval, že chtěl uzavřít s Německem separátní mír, že o tom s ním přímo mluvil. Car to popíral, a Kerenskij prý se zlobil a byl nervózní. Prováděl-li Kerenskij u cara prohlídku, nevím. Ale car mně říkal, že Kerenskij si myslel, že car má u sebe takové listiny, ze kterých by bylo zřejmě vidět, že chtěl ten mír uzavřít. Zním cara dobře a chápal jsem a viděl jsem, že v duši pohrdal Kerenským proto, že si něco takového o něm mohl myslet.“

Kerenskij sám vypovídal: „Prohlašuji, že od té chvíle, co car svěřil sebe a svou rodinu ochraně Prozatímní vlády, považoval jsem za svou povinnost ze cti před Prozatímní vládou hájiti nedotknutelnost rodiny a zajistiti jí v jednání s kýmkoliv zásady slušnosti.“

Byla tu nalezena pravda?

Velmi rád bych sám uvěřil ve slušnost Kerenského – vždyť o tom mluví nejen on sám, nýbrž i svědkové, – kdyby však nebylo jiných fakt.

S hrdě vztyčenou hlavou vstoupil Kerenskij v carovo obydlí. Šel tam s přesvědčením, že car se na Rusku provinil. Jím jsou prodchnuty ty směrnice, které sám osobně vypracoval pro carské vězně.¹⁶ Kerenskij zabíhal v nich do značných a zcela zbytečných podrobností. Ukazuje v nich, jak se má carské rodině vařit, žádal, aby uvězněný car žil skromně, aby jeho rodina prozatím „nejedla teplých snídaní“.

Po zavraždění carské rodiny v Jekatěrinburgu byly nalezeny vojenské jezdecké carovy kalhoty.¹⁷ Na nich byly malinké záplaty a uvnitř levé jejich kapsy byla poznámka: – „Ušity 4. srpna 1900“, „opraveny 8. října 1916“.

Komorník Volkov, který po mnoho let znal život carův a který ho za jeho mladých let učil zacházeti s vojenskou zbraní, vypovídá: „Jeho šaty byly často spravovány. Neměl rád marnotratnosti a rozkoše.“

---

16 Instrukce, značně poškozené, nalezl 8. září 1918 v Jekatěrinburgu N. I. Ostroumov, náměstek prokurátora, v budově Volžsko-Kamské banky, kde byl umístěn uralský krajský sovět.

17 Tyto carovy kalhoty ukradl v domě Ipat'jevově strážný Leonid Vasiljevič Labušev. Byly nalezeny v jeho bytě 7. srpna 1918 členy jekatěrinburské tajné policie za přítomnosti komorníka Čemodurova.

Jeho občanské obleky pocházely z doby před svatbou; on je dlouho nosil.“

Svémi směrnicemi, ve kterých ovšem nebylo ani za nehet slušnosti, započal Kerenskij svůj styk s carem.

Jak jej zakončil?

Již jsem se zmiňoval o Markétě Sergejevně Chitrovo. Mladičká ta dívka lnula s láskou k carské rodině a obzvláště k Olze Nikolajevně. Byl to cit zbožňování, jaký vznikává v dívčích penzionátech, prostý všech jiných zájmů... Její osoba byla velmi dobře známá Kerenskému.

Jakmile se Chitrovo dozvěděla, že carskou rodinu odvezli do Tobolska, hned ji tam následovala.

A Kerenskij, jakmile se dozvěděl o odjezdu Chitrovo, odeslal do Tobolska prokurátoru tento telegram:

„Tobolsk Soudnímu Prokurátoru Spěšně.

Dešifrujte osobně a je-li komisař Makarov nebo člen Dumy Veršinin Tobolsku jejich přítomnosti tečka Nařizují přísně dozíratí na všechny přijíždějící loděmi Tobolska vyšetřovat osobní data a místa odkud vyjeli též cestu kterou jeli a zastávky po cestě

tečka Obzvláště upozorňuji na příjezd Margarity Sergejevny Chitrovo mladé dívky, kterou ihned zatkněte prohlédněte odeberte všechny dopisy pas a tiskoviny všechny věci které nepatří nutným cestovním zavazadlům penězům prohledejte podušky za druhé mějte na zřeteli pravděpodobný příjezd deseti osob z Pjatigorska které ostatně mohou přijet i okolními cestami tečka Je také zatkněte prohledejte podle udaných směrnic tečka Vzhledem tomu že jmenované osoby již mohly přijet Tobolska proved'te pečlivé vyšetřování a případě jejich vypátrání zatkněte prohledejte pečlivě vyšetřete s kým se stýkaly tečka U všech kde byly provésti prohlídku nikoho z nich prozatím z Tobolska nepouštět podrobit přísnému dozoru tečka Chitrovo přijede sama ostatní pravděpodobně společně tečka Všechny zatčené okamžitě s bezpečnou stráží dopravit do Moskvy prokurátoru Soudní tabule Žil-li někdo z nich již Tobolsku provésti v domě obývaném bývalou carskou rodinou pečlivou prohlídku odebrat korespondenci vzbuzující sebemenší podezření a též všechny nepřivezené dříve věci a zbytečné peníze tečka O vyplnění rozkazu podle výsledků telegrafovat mně a

prokurátoru Moskvy, jehož nařízení jsou povinny plniti všechny úřady tečka 1922.

Ministerský předseda Kerenskij.“¹⁸

Chitrovo byla zatčena, prohledána a odeslána do Moskvy, kde vyšetřování o jejím případě bylo pak zastaveno.

Kerenskij vypovídal u výslechu: „Skutečně, pokud se týče příjezdu Margarity Chitrovo do Tobolska, bylo na moji telegrafickou žádost zavedeno vyšetřování. Došlo k tomu následovně. V době moskevských Státních porad obdržel jsem zprávy, že k carovi se chce dostat 10 osob z Pjatigorska. Bylo mi to vysvětlováno jako pokus odvézti carskou rodinu. Proto tedy jsem ihned nařídil, aby bylo zavedeno vyšetřování. Leč jak se ukázalo, zprávy ty byly bezpředmětné. O nic vážného se tu nejednalo.“

Není pochyby o tom, že Kerenskij, ač jednal s carem laskavě a pozorně, jak o tom jednohlasně vypovídají všichni svědkové, nebyl k němu ani na okamžik upřímný.

---

18 Telegram tento byl mi předán prokurátorem Tobolského Krajského soudu, spolu s jinými dokumenty o tomto případě, pod čj. 13. ze dne 29. března 1919.

HLAVA ČTVRTÁ

Proč byla carská rodina převezena z Carského Sela do Tobolska. – Odjezd z Carského Sela. – Příjezd do Tobolska.

§ 1

Proč převezli carskou rodinu do Tobolska?

Již jsem zaznamenal o tom výpověď Ersbergové. Stejně osvětlují tuto otázku i ostatní svědkové.

Teglevá: „Mně říkaly děti, že příčinou jejich odjezdu do Tobolska byla obava vlády o naše životy. Vláda očekávala tenkrát nepořádky v zemi.“

Gilliard: „Tento odjezd byl vyvolán obavami vlády o život rodiny. Vláda se tenkrát rozhodla uvést vnitřní život státu do přísnějších kolejí. Ale zároveň se obávala, že nový vládní kurs může mít za následek povstání, proti němuž by byla nucena zakročit i ozbrojenou mocí. Obávajíc se, že tento boj může udeřit, abych tak řekl, zpětnou ranou do nás, rozhodla se tedy vybrat pro carskou rodinu jiný, klidnější pobyt. Všechno toto vám sděluji podle slov

Jejího Veličenstva nebo Velkokněžen. Jim takto Kerenskij odůvodňoval rozhodnutí vlády.“

Bylo tomu tak skutečně?

Kníže Lvov vypovídal: „V létě v první polovině července nabyla vláda přesvědčení, že pobyt carské rodiny v bezprostřední blízkosti Petrohradu je absolutně nemožný. Poměry zřejmě se den ode dne přios-
třovaly. Tlak na vládu ze strany sovětů byl stále silnější... Bylo jasno, že carskou rodinu nutno kvůli jejich osobní bezpečnosti někam z Carského Sela odeslati. Projednání všech otázek, spojených s touto nutností, bylo svěřeno Kerenskému. Podával o tom tenkrát vládě zprávu. Bylo rozhodnuto odvézti rodinu do Tobolska. Sibiř byla v té době klidná, vzdálená politických vášní a životní poměry v Tobolsku byly příznivé: byl tam pěkný, pohodlný gubernátorský dům. Na jihu bychom nebyli našli takového místa: tam se již rozpoutal boj. Řešení otázky o převezení rodiny do Tobolska zúčastnil jsem se i já. Ale odjezd její udál se již v době, kdy jsem již nebyl členem vlády.“

Kerenskij vypovídal: „Stále se zostřující boj s bolševiky přinutil Prozatímní vládu převézt car-

skou rodinu z Carského Sela do Tobolska. Od samého počátku bylo patrné kvůli tomu velké rozčilení ve vojenských a dělnických masách. Moje poznámka, kterou jsem pronesl 20. března v Moskvě, o možném odjezdu carské rodiny z Carského Sela (do Anglie), vyvolala ostrý zákrok v této věci ze strany petrohradského sovětu. Sovět vydal ihned nařízení po všech tratích nevypouštět žádných vlaků z Carského Sela, později dostavil se do Carského Sela s obrněnými automobily člen vojenské sekce sovětu Maslovskij (levý eser, knihovník Akademie Generálního štábu) a snažil se odvéztí cara. Neučinil tak pouze proto, že v poslední chvíli ztratil odvahu. Carské Selo bylo pro nás, pro Prozatímní vládu, nejcitlivějším místem. Pro bolševiky bylo břevnem v oku. Kronštadt a Carské Selo – toť dva póly. Bolševici vedli velmi silnou agitaci proti Prozatímní vládě a osobně i proti mně, obviňující nás z kontrarevoluce. Horlivou propagandu prováděli mezi vojáky, kteří měli stráž v Carském Sele, a kazili je. Za svých návštěv v Carském Sele dovídal jsem se o různých nepořádcích, na něž jsem musel reagovat a použítí někdy ostřejších opatření. Nálada vojáků byla napjatá,

nedůvěřivá. Kvůli tomu, že inspekční důstojník, podle staré dvorské tradice, obdržel z carského sklepa láhev vína, vznikl velký skandál mezi vojáky. Neopatrná jízda jakéhosi šoféra, jenž poškodil plot parku automobilem, též vzbudila u vojáků podezření a pověsti, že cara chtěli odvézti. Všechno to vytvářelo dusné ovzduší, které vadilo Prozatímní vládě v práci a olupovalo nás o reálnou sílu: o carsko-selskou posádku, která do té doby loajálně sloužila Prozatímní vládě a v níž jsme viděli oporu proti již rozvrácenému Petrohradu.“

Zdá se mi, že otázka, kterou rozbírám: proč carská rodina byla odvezena do Tobolska, jest vlastně logickým spojením dvou otázek: a) proč byla carská rodina odvezena z Carského Sela, b) proč za nové místo jejího věznění bylo určeno město Tobolsk.

Případ s Maslovským, o němž se zmiňuje Kerenskij, odehrál se v prvních dnech revolučních. Byl čistě individuální. Potom se již nepříhodilo ničeho, co by přímo ohrožovalo carskou rodinu v Carském Sele.

Odůvodňuje carovi nezbytnost odjezdu z Carského Sela, Kerenskij arciť musil mluvit o bezpečnosti

rodiny. Co jiného mohl říci ve své situaci? U výsledku vyzdvihl jiné příčiny, z nichž je zřejmo, že chránili nikoliv bezpečnost carovu, nýbrž Prozatímní vlády. Připojiti k tomu není třeba ničeho.

Proč k dalšímu věznění carské rodiny byl vybrán právě Tobolsk?

Předseda Prozatímní vlády kníže Lvov odůvodňoval toto sídlo pobytu snahou zabezpečiti carskou rodinu: na Sibíři byl klid a v gubernátorském domě pohodlí.

Kerenskij sám vypovídal: „Bylo rozhodnuto (na tajném zasedání) najíti pro přesídlení carské rodiny nějaké jiné místo a řešení této otázky bylo svěřeno mně. Začal jsem o tom uvažovati. Zamýšlel jsem je původně převéztí někam do centrálního Ruska, maje na mysli statky Michaila Alexandroviče a Mikuláše Michajloviče. Ukázalo se, že je to zcela nemožné. Prostě nebylo myslitelné samo převezení carovo do těchto míst dělnicko-selským Ruskem. Nebylo myslitelné ani převéztí je na jih. Tam byli někteří z velkoknížat a Marie Fjodorovna a kvůli nim tam již vznikala nedorozumění. Na konec jsem se rozhodl